

Lukasz Kołodziej

Wybrane aspekty funkcjonowania wspólnoty Anonimowych Alkoholików przydatne w oddziaływaniach resocjalizacyjnych w zakładach karnych i aresztach śledczych

Selected aspects of the functioning of the Alcoholics Anonymous community useful in the social rehabilitation in prisons and custodies

We wszystkich zakładach karnych w Polsce regularnie odbywają się mityngi wspólnoty Anonimowych Alkoholików. W artykule zaprezentowano zasady funkcjonowania tej wspólnoty, które mogą być interesujące dla Służby Więziennej. Omówiono również główne czynniki leczące i resocjalizujące, które wykorzystywane są we wspólnocie AA.

Słowa kluczowe: alkoholizm, terapia, resocjalizacja, samopomoc.

Meetings of Alcoholics Anonymous have been held regularly in all Polish prisons and custodies. Article introduces the principles of AA functioning, which may draw attention of Polish Prison Service in relation to this movement. Main therapeutic and rehabilitation factors, utilised in the AA community, have also been discussed within this paper.

Key words: alcoholism, alcohol addiction, alcohol dependency, prison therapy, therapeutic measures, rehabilitation, resocialization, the Alcoholics Anonymous, the AA, self-support community.

Wprowadzenie

Spożywanie alkoholu w nadmiernych ilościach i uzależnienie od niego, to częste przyczyny przestępstw oraz niepowodzeń ukierunkowanych na resocjalizację skazanych. W warunkach izolacji penitencjarnej oddziaływania terapeutyczne, nastawione na zalecenie uzależnienia od alkoholu oraz redukcję szkód alkoholowych, są utrudnione. Z tego też względu podejmowane są różnego typu inicjatywy, podnoszące skuteczność programów terapeutycznych i resocjalizacyjnych.

We wszystkich zakładach karnych w kraju regularnie organizowane są mityngi wspólnoty Anonimowych Alkoholików (AA). Działalność ruchu AA – zarówno w zakładach karnych, jak i aresztach śledczych – wpisuje się w tzw. formułę jedyne go celu wspólnoty AA. W myśl tej zasady jedynym i najważniejszym celem istnienia AA jest niesienie pomocy alkoholikom, którzy wciąż jeszcze cierpią. Dla każdego członka AA nadrzędnym celem zdrowienia z uzależnienia jest „przygotowanie się do jak najlepszego służenia Bogu i stanie się użytecznym dla innych ludzi”¹. W osiągnięciu trzeźwości wspólnota AA zaleca swoim członkom zdrowienie w oparciu o tzw. trzy legaty AA, które brzmią: Zdrowienie. Jedność. Służba². Program 12 kroków odnosi się bezpośrednio do pierwszego legatu oraz abstynencji od alkoholu. Kolejne dwa legaty ukierunkowane są bardziej na społeczne funkcjonowanie osób uzależnionych. W Polsce wspólnota AA stała się więc naturalnym sojusznikiem Służby Więziennej (SW) w oddziaływaniach nastawionych na przeciwdziałanie skutkom alkoholizmu wśród osadzonych oraz resocjalizację.

Wciąż brakuje badań naukowych na temat opinii SW o funkcjonowaniu AA w zakładach penitencjarnych. Niemniej od 11 lat w Polsce odbywają się warsztaty niesienia posłania wspólnoty Anonimowych Alkoholików do zakładów karnych i aresztów śledczych. Są one adresowane do szerokiej grupy osób zainteresowanych wykorzystaniem dorobku AA w obszarze resocjalizacji (terapeuci, wychowawcy, przedstawiciele okręgowych inspektoratów SW w Polsce oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej w Warszawie), a także do trzeźwiejących alkoholików z kraju i zagranicy. Spotkania organizowane są w Polsce przez AA, a ich celem

jest omówienie bieżących wyzwań i zagadnień związanych ze współpracą SW z AA. Pokazuje to, że współdziałanie SW z AA układa się dobrze i wciąż istnieje potrzeba popularyzacji wiedzy na temat zasad tej wspólnoty wśród osób zainteresowanych tematyką szeroko rozumianej resocjalizacji osadzonych. Warto również omówić naukowe podstawy oddziaływań oferowanych w ramach zdrowienia z uzależnienia w AA.

Rola programu 12 kroków wspólnoty AA w działaniach resocjalizacyjnych i terapeutycznych

Spotkania członków AA (mityngi) są nieodzowną częścią zdrowienia z uzależnienia i przebiegają zgodnie z przyjętym przez grupę scenariuszem³. Członkowie grupy AA współdecydują o przebiegu mityngu i biorą odpowiedzialność za utrzymywanie porządku w trakcie jego trwania, m.in. należy dopilnować, aby uczestnicy spotkania nie przerywali swoich wypowiedzi i nie komentowali ich, dzięki czemu uczą się oni samoorganizacji i samodyscypliny. Obecność na mityngach osób z dłuższym okresem abstynencji pomaga nowicjusom uwierzyć w możliwość zalecenia uzależnienia.

Poprzez słuchanie uczestników spotkań AA osoby uzależnione mogą nabyć umiejętność dostrzegania problemów innych ludzi i utożsamiania się z nimi, a także kontroli nad własnymi impulsami i wybuchami złości. Jest to szczególnie ważne wśród osadzonych, którzy często doświadczają problemów z wyrażaniem emocji, kontrolą impulsów i popędów⁴. Osoby zdrowiejące w AA często zaczynają kontaktować się ze sobą poza mityngami i angażują się w rozmaite akcje (np. organizowanie imprez, zlotów radości AA itp.). Uczestniczenie w mityngach AA pomaga zatem osobom uzależnionym zmienić środowisko społeczne z osób pijących na abstynentów.

Tematyka mityngów koncentruje się głównie wokół legatu pierwszego AA, tj. Programu 12 kroków (tabela 1)⁵. Autorem 12 kroków

¹ *Anonimowi Alkoholicy*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000, s. 66.

² *Grupa AA. Gdzie wszystko się zaczyna. Jak funkcjonuje grupa. Jak zacząć*, red. Służby Światowe Anonimowych Alkoholików, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015, s. 46.

³ *Ibidem*, s. 15.

⁴ <http://brok.edu.pl/wp-content/uploads/sites/4/2015/09/Ireneusz-Kaczmarczyk-Terapeutyczne-oddzia%C5%82ywania-Wsp%C3%B3lnoty-AA.pdf> [dostęp: 27.09.2017 r.].

⁵ *Grupa AA. Gdzie wszystko się zaczyna. Jak funkcjonuje grupa. Jak zacząć*, red. Służby Światowe Anonimowych Alkoholików, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015, s. 15

Anonimowych Alkoholików jest Bill W., współzałożyciel wspólnoty. Spisanie kroków stanowiło część pracy nad przygotowaniem rozdziału 5. książki pt.: *Anonimowi Alkoholicy* (zwanej też jako „wielka księga”). Wcześniej w AA stosowanych było 6 kroków, które jednak nie zostały utrwalone na piśmie. Samo wydarzenie spisania 12 kroków owiane jest swoistego rodzaju legendą, a ich powstanie wspólnota AA opisuje w następujący sposób: „Zaczynając pisać, pomodlił się o pokierowanie jego myślami. Następnie odprężył się. Słowa zaczęły napływać z niewiarygodną prędkością. Pierwszy szkic był gotowy po około pół godziny, ale pisał dalej, dopóki nie poczuł, że powinien skończyć (...)”⁶.

Tabela 1. 12 kroków Anonimowych Alkoholików

<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyznaliśmy, że jesteśmy bezsilni wobec alkoholu, że przestaliśmy kierować własnym życiem. 2. Uwierziliśmy, że siła większa od nas samych może przywrócić nam zdrowie. 3. Postanowiliśmy powierzyć naszą wolę i nasze życie opiece Boga, jakkolwiek Go pojmujemy. 4. Zrobiliśmy gruntowny i odważny obrachunek moralny. 5. Wyznaliśmy Bogu, sobie i drugiemu człowiekowi istotę naszych błędów. 6. Staliśmy się całkowicie gotowi, aby Bóg uwolnił nas od wszystkich wad charakteru. 7. Zwróciliśmy się do Niego w pokorze, aby usunął nasze braki. 8. Zrobiliśmy listę osób, które skrzywdziliśmy i staliśmy się gotowi zadośćuczynić im wszystkim. 9. Zadośćuczyniliśmy osobiście wszystkim, wobec których było to możliwe, z wyjątkiem tych przypadków, gdyby zraniło to ich lub innych. 10. Prowadziliśmy nadal obrachunek moralny, z miejsca przyznając się do popełnianych błędów. 11. Dążyliśmy poprzez modlitwę i medytację do coraz doskonalszej więzi z Bogiem, jakkolwiek Go pojmujemy, prosząc jedynie o poznanie Jego woli wobec nas oraz o siłę do jej spełniania. 12. Przebudzeni duchowo w rezultacie tych kroków staraliśmy się nieść posłanie innym alkoholikom i stosować te zasady we wszystkich naszych poczynaniach.

Źródło: <http://aa24.pl/pl/12-krokow-aa/12-krokow-aa> [dostęp: 27.09.2017].

Idee przedstawione w Programie 12 kroków nawiązują do pism filozoficznych Williama Jamesa, nauk Kościoła episkopalnego i grup oksfordzkich. Zgodnie z decyzją Służb Światowych AA z 1957 roku zmiana tekstu

⁶ *Anonimowi Alkoholicy wkraczają w dojrzałość*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000 s. 35.

kroków, dopisanie lub ujęcie określonego kroku wymagałoby uzyskania zgody 2/3 wszystkich grup na świecie, co – biorąc pod uwagę bardzo dużą ich liczebność – wydaje się niemal niewykonalne.

Każdy krok w programie pełni specyficzną rolę w zdrowieniu z uzależnienia od alkoholu. Krok 1 mówi o bezsilności osoby uzależnionej od alkoholu oraz tego wszystkiego, co niesie ze sobą codzienność – zwykłe życie. Krok ten ułatwia również osobie chorej zaakceptowanie oraz pogodzenie się z koniecznością utrzymywania całkowitej abstynencji na co dzień.

Kroki 2 i 3 niosą nadzieję osobom uzależnionym. Sugerują, że jednostka uzależniona nie musi radzić sobie z problemem nałogu wyłącznie sama. W ramach zdrowienia w oparciu o program 12 kroków do zalecenia uzależnienia od alkoholu niezbędna jest wiara w pomoc siły wyższej⁷. Dla części osób zdrowiejących we wspólnocie AA rolę siły wyższej pełni grupa AA, dla innych jest to Bóg, a dla jeszcze innych rodzaj siły duchowej.

Kroki 4-9 pomagają członkom wspólnoty dostrzec związek pomiędzy swoim uzależnieniem, cechami charakteru a dobrostanem innych ludzi. Jest to możliwe dzięki temu, że kroki te zachęcają członków wspólnoty do przeanalizowania swoich mocnych i słabych stron (krok 4). W kroku 5 chodzi o to, aby wyznać skrywane przez siebie tajemnice drugiemu człowiekowi (nauka zaufania do siebie samego, Boga oraz drugiego człowieka). W krokach 8-9 uczestnicy ruchu AA zachęceni są do zadośćuczynienia za wyrządzone krzywdy swoim bliskim i innym ludziom.

Krok 10 pomaga osobom zdrowiejącym w AA traktować siebie i innych ludzi lepiej na co dzień. Krok 11 ułatwia członkom wspólnoty odnaleźć sens życia oraz podtrzymać dobrą relację ze swoją siłą wyższą i Bogiem, jakkolwiek pojmowanym. Krok 12 sugeruje konieczność stosowania wszystkich 12 kroków w swoim codziennym postępowaniu, jednocześnie kierując uwagę osoby uzależnionej na potrzeby innych ludzi, dzięki czemu jednostka chora może przestać koncentrować się wyłącznie na swoich egoistycznych potrzebach i zachciankach.

Z badań naukowych nad zdrowieniem w AA wynika, że uczestniczenie w mityngu przynajmniej raz w tygodniu sprzyja utrzymywaniu abstynencji w dłuższej perspektywie czasu⁸. Jest to minimalna liczba mityngów w tygodniu, która pomaga osobom uzależnionym podtrzymać wypracowaną

⁷ *Anonimowi Alkoholicy*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000 s. 11.

⁸ L. Kaskutas, *Alcoholics Anonymous effectiveness: Faith Meets Science*, „J Addict Dis” 2009, 28(2), s. 145-157.

wcześniej w AA zdolność do utrzymywania abstynencji^{9, 10, 11}. Wykazano również celowość kierowania osób uzależnionych od alkoholu na mityngi AA nawet przed rozpoczęciem terapii uzależnienia⁸. Z tego też względu, za rekomendacją profesora Rudolfa Moosa z Uniwersytetu Stanforda, sugeruje się, aby mityngi w zakładach karnych odbywały się regularnie, najlepiej raz w tygodniu. Wśród osadzonych są też osoby uzależnione od innych niż alkohol substancji psychoaktywnych, lecz istnieją przesłanki naukowe, wskazujące na celowość kierowania takich osób również na mityngi AA¹².

Zdrowienie z uzależnienia w AA to nie tylko mityngi oraz 12 kroków. Wspólnota dysponuje również własną literaturą związaną ze zdrowieniem (tabela 2). Książki oraz materiały informacyjne publikowane przez wspólnotę wydawane są z pominięciem imion i nazwisk autorów. Wynika to z anonimowości członków AA oraz z przekonania wspólnoty o konieczności prezentowania zbiorowego doświadczenia w trzeźwieniu, a nie poglądów indywidualnych osób. Dostępna na świecie literatura AA musi uzyskać wcześniej aprobatę ze strony Służb Światowych AA. W Polsce za zgodność tłumaczeń z przesłaniem AA odpowiada Konferencja Służby Krajowej AA, ale to wciąż Służby Światowe AA wydają opinię dotyczącą zgodności tłumaczeń z przesłaniem AA. Czytanie literatury AA jest zatem dobrze udokumentowaną i skuteczną formą biblioterapii uzależnienia od alkoholu.

Oprócz czytania literatury AA i regularnego uczęszczania na mityngi, bardzo ważnym aspektem zdrowienia we wspólnocie jest praca nad zdrowieniem w parze z innym anonimowym alkoholikiem¹³. Osoba o dłuższym okresie abstynencji od alkoholu oraz bardziej doświadczona we wprowadzaniu w życie Programu 12 kroków pomaga nowicjuszowi w AA zrozumieć, na czym polega zdrowienie we wspólnocie. Jednostkę bardziej doświadczoną nazywa się sponsorem, a na tę szukającą pomocy

⁹ R. Moss, *Participation in treatment and Alcoholics Anonymous: a 16-year follow-up of initially untreated individuals*, „Journal of Clinical Psychology” 2006, 62(6), s. 735-750.

¹⁰ J. Kelly i wsp., *Can 12-step group participation strengthen and extend the benefits of adolescent addiction treatment? A prospective analysis*, „Drug Alcohol Depend” 2010, 110(1-2), s. 117-125.

¹¹ K. Humphreys i wsp., *Estimating the efficacy of Alcoholics Anonymous without self-selection bias: An instrumental variables re-analysis of randomized clinical trials*, „Alcohol Clin Exp Res” 2014, 38(11), s. 2688-2694.

¹² J. Kelly i wsp., *Do drug-dependent patients attending Alcoholics Anonymous rather than Narcotic Anonymous do as well? A prospective Lagged, matching Analysis*, „Alcohol and Alcoholism” 2014, 49(6), s. 645-653.

¹³ D. Wendt i wsp., *Predictors and outcomes of twelve-step sponsorship of stimulant users: secondary analyses of a multisite randomized clinical trial*, „JSAD” 2017, 78(2), s. 287-295.

u sponsora mówi się podopieczny (sponsorowany)¹⁴. Sponsorowanie nowicjuszom stanowi też sens 12 kroku AA. Sponsor spotyka się ze swoim podopiecznym w regularnych odstępach czasu.

Tabela 2. Lista tytułów książek aprobowanych przez Konferencję Ogólną Służb Światowych AA, przetłumaczonych na język polski

1. *Anonimowi Alkoholicy* (wyd. II), Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015.
2. *Dwanaście Kroków i Dwanaście Tradycji*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2013.
3. *Życie w trzeźwości*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000.
4. *Anonimowi Alkoholicy wkraczają w dojrzałość*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2010.
5. *Przekaz dalej. Opowieść o Billu Wilsonie i o tym, jak posłanie AA ogarnęło cały świat*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2013.
6. *Jak to widzi Bill. AA jako droga życia. Wybór pism współzałożyciela AA*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015.
7. *Doktor Bob i dobrzy weterani*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2009.
8. *Więzień do więzienia*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2009.
9. *The Best of Bill*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2010.
10. *Codzienne refleksje*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015.
11. *Historia AA w Polsce* (t. I), Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015.
12. *Uwierzyliśmy*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2001.

Źródło: <http://aa.org.pl/main/literatura.php?op=1> [dostęp: 27.09.2017].

W trakcie rozmów w cztery oczy sponsor oraz podopieczny dzielą się swoimi problemami i odkryciami w zdrowieniu z uzależnienia od alkoholu. W AA sponsorzy zachęceni są do pracy z podopiecznymi w oparciu o literaturę AA (głównie książkę pt. *Anonimowi Alkoholicy*). Nie ma jednak jednej ogólnie zaakceptowanej czy rekomendowanej formy

¹⁴ <http://www.swiatproblemow.pl/magiczne-slowo-%e2%88%92-sponsor/> [dostęp: 27.09.2017].

sponsorowania. Ze względu na dużą swobodę w wyborze sposobu pracy z podopiecznymi, wspólnota AA organizuje liczne warsztaty na temat doświadczeń AA w sponsorowaniu¹⁵. Dobrą praktyką jest to, aby sponsor miał własnego sponsora. W ten sposób, jeżeli zajdzie taka potrzeba, sponsor może omówić ze swoim własnym sponsorem problemy podopiecznego. Sponsorowanie w AA ma zatem elementy superwizji koleżeńskiej o charakterze samopomocowym. Ruch AA wypracował więc wewnętrzne mechanizmy, mające na celu dbałość o jakość sponsorowania.

W Polsce sponsorowanie osadzonym przez osoby z AA wciąż jest słabo znane. W związku z tym temat ten budzi liczne kontrowersje i emocje. Po części wynika to z samej natury takich spotkań. Trudno oczekiwać, aby możliwość rozmów ze sponsorem z AA przysługiwała każdemu osadzonemu, który tylko zadeklaruje taką chęć. Udzielenie ewentualnej zgody przez SW na indywidualne spotkania osadzonego ze sponsorem z AA powinno uwzględniać dotychczasowy przebieg odbywania kary pozbawienia wolności przez osadzonego. Chodzi przede wszystkim o to, aby zapobiec ewentualnym zachowaniom agresywnym wobec sponsora ze strony osadzonego.

W polskojęzycznej wspólnocie AA sponsorowanie wciąż pozostaje tematem bardzo delikatnym. Pomysł, aby dzielić się z drugim człowiekiem swoimi tajemnicami przez wiele lat budził ostry sprzeciw. Wstyd oraz obawa przed oceną ze strony innych ludzi są naturalnymi uczuciami. Dochodzi do tego polskie doświadczenie totalitarnych reżimów w przeszłości. Niski poziom zaufania społecznego w kraju nie sprzyja również popularyzacji idei sponsorowania. W Polsce istnieją jednak zakłady karne, które umożliwiają osadzonym kontakt ze sponsorami z AA. Z nieformalnych wypowiedzi osób reprezentujących SW na X i XI warsztatach niesienia posłania AA do zakładów karnych i aresztów śledczych wynika, że subiektywne doświadczenia SW ze sponsoringiem w zakładach karnych są pozytywne.

Nie wszystkie osoby trzeźwiejące w AA korzystały z pomocy psychoterapeutycznej w wychodzeniu z uzależnienia. Z tego względu w przypadku sponsorowania w AA mogą pojawić się obawy ze strony profesjonalistów o możliwe zniechęcanie podopiecznych do podejmowania profesjonalnych form psychoterapii uzależnienia. Nie można wykluczyć takich incydentalnych sugestii ze strony osób zdrowiejących w AA. Niemniej jest

¹⁵ http://www.anonimowi-alkoholicy.org.pl/main/faq.php?cat_id=6 [dostęp: 27.09.2017].

to wbrew 12 tradycjom AA oraz przekroczeniem ram sponsorowania. Rolą sponsora nie jest udzielanie rad, ale dzielenie się własnym doświadczeniem ze zdrowienia z uzależnienia w AA. W psychoterapii zdarza się również, że pacjenci „słyszą” rzeczy od swoich terapeutów, które nigdy nie zostały wypowiedziane przez profesjonalistę. Takie subiektywne słuchanie wynika z natury samej relacji psychoterapeutycznej. Wymaga też późniejszego przepracowania w trakcie kolejnych sesji terapeutycznych. Czasami pacjenci celowo zmyślają treść rozmów z terapeutą, aby ugrać coś dla siebie. Można się spodziewać, że podobne problemy mogą występować także w relacji sponsor-sponsorowany. Nie wszystko więc, co relacjonują podopieczni musi pochodzić z ust sponsorów w AA. W razie wątpliwości przedstawiciele SW mogą dopytać sponsora co do kontrowersyjnych kwestii.

Resocjalizacyjna rola pozostałych dwóch legatów Anonimowych Alkoholików

Służba w AA (trzeci legat AA), czyli dobrowolne i bezpłatne zaangażowanie na rzecz wspólnoty, jest bardzo ważnym elementem wychodzenia z uzależnienia od alkoholu¹⁶. Zasady pełnienia służby w AA skodyfikowane zostały w 1965 r. w postaci 12 koncepcji AA. W Polsce koncepcje te zostały zaaprobowane dopiero w 2011 r. (tabela 3).

Istnieje wiele możliwych sposobów pełnienia służby¹⁷. Czasami jest to parzenie herbaty na mityngach. Istnieje też służba rzeczownika grupy (odpowiada za kontakt grupy AA np. z administratorem lokalu) i mandatariusza (odpowiada za kontakt grupy z innymi grupami AA oraz całą wspólnotą AA). Podjęcie służby w AA wiąże się z obdarzeniem osoby służebnej zaufaniem przez innych członków grupy, tzw. sumienie grupy¹⁸.

¹⁶ <http://www.alko.opole.pl/alko2-25.html> [dostęp: 27.09.2017].

¹⁷ Grupa AA. *Gdzie wszystko się zaczyna. Jak funkcjonuje grupa. Jak zacząć*, red. Służby Światowe Anonimowych Alkoholików, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015, s. 20-26.

¹⁸ *Ibidem*, s. 32.

Tabela 3. 12 koncepcji dla służb AA w Polsce

1. Najwyższe uprawnienia dla służb AA w Polsce powinny zawsze mieć oparcie w sumieniu zbiorowym całej naszej wspólnoty, wobec którego służby ponoszą ostateczną odpowiedzialność.
2. Konferencja Służby Krajowej AA w Polsce jest niemal we wszystkich sprawach aktywnym głosem i skutecznie działającym sumieniem całej naszej społeczności.
3. Aby zapewnić skuteczne przewodzenie, powinniśmy przyznać tradycyjne „prawo do decyzji” każdemu elementowi służby AA – konferencji, radzie powierników, radzie fundacji, biuru służby krajowej, komisjom KSK oraz ich personelowi i osobom zarządzającym.
4. Wszystkie poziomy służby AA powinny mieć przyznane tradycyjne „prawo do uczestnictwa”, pozwalające na głosowanie proporcjonalne do ponoszonej odpowiedzialności.
5. Na wszystkich poziomach naszej struktury powinno obowiązywać tradycyjne „prawo do apelacji”, gwarantujące wysłuchanie głosu mniejszości i wnikliwe rozpatrzenie skarg.
6. Konferencja Służby Krajowej AA w Polsce uznaje, że główna inicjatywa i odpowiedzialność za większość spraw związanych ze służbami AA powinna należeć do obdarzonych zaufaniem członków konferencji, działających jako Rada Powierników Służby Krajowej AA w Polsce.
7. Statut i regulaminy Fundacji BSK AA w Polsce są instrumentami prawnymi, upoważniającymi powierników do kierowania i prowadzenia spraw wspólnoty AA. Karta konferencji nie jest dokumentem prawnym; opiera się na tradycji, a jej skuteczność zależy od dobrowolnych datków członków AA i posiadanego budżetu.
8. Powiernicy są planistami głównych działań wspólnoty AA w Polsce. Zarządzają finansami AA i sprawują nadzór nad Fundacją BSK AA, zachowując prawo wyboru jej Zarządu, otaczając opieką wszystkie poziomy służb AA w Polsce.
9. Dla naszego przyszłego funkcjonowania i bezpieczeństwa nieodzowne jest dobre przywództwo w służbach. Przewodzenie służbom, pierwotnie sprawowane przez założycieli, powinno być sprawowane przez powierników.
10. Z każdą służbą w jednakowym stopniu powinny wiązać się odpowiedzialność i uprawnienia, których zakres powinien być zawsze wyraźnie określony.
11. Powiernikom powinno się zawsze zapewnić dobór optymalnych zespołów, komisji, dyrektorów służb, członków zarządu, personelu i konsultantów. Przedmiotem najwyższej troski zawsze pozostaną: ich skład, kwalifikacje, procedury wyboru oraz uprawnienia i obowiązki pełniących służbę.

12. We wszystkich swoich poczynaniach Konferencja Służby Krajowej AA w Polsce ma się kierować duchem tradycji AA, dbając o to, by sama nigdy nie stała się ośrodkiem niebezpiecznego bogactwa lub władzy. Podstawową zasadą finansową ma być zapewnienie wystarczających funduszy operacyjnych i rozsądnej rezerwy budżetowej. Żaden z członków konferencji nie może mieć nieuzasadnionej władzy nad innymi. Wszystkie ważne decyzje powinny być podejmowane w drodze dyskusji i głosowania, i – jeśli to tylko możliwe – jednomyślnie. Działania konferencji nigdy nie mogą powodować pociągnięcia jej członków do odpowiedzialności karnej lub wywołania publicznej polemiki. Konferencja nigdy nie będzie rządziła i – tak jak wspólnota, której służy – na zawsze pozostanie demokratyczna w duchu i działaniu.

Źródło: <http://aa-pik-wielkabrytania.org.pl/pl/12-koncepcji> [dostęp: 27.09.2017].

Członkowie AA uważają służbę za przywilej, polegający na zaufaniu wspólnoty wobec osoby służebnej. W ten sposób pełnienie służby w AA pomaga osobie uzależnionej od alkoholu odzyskać utracone poczucie godności i wartości. Powierzenie zaufania i udzielenie osobie uzależnionej rekomendacji do pełnienia określonej służby w AA działa na alkoholika/alkoholiczkę nagradzająco. Dzięki służbie w AA uczestnik tego ruchu może również nauczyć się rzetelnie wykonywać powierzone zadania. Niejednokrotnie osoby służebne muszą poradzić sobie z rozwiązywaniem różnych konfliktów interpersonalnych itp. Efekty zdrowienia z uzależnienia od alkoholu w AA poprzez służbę można więc tłumaczyć, posiłkując się m.in. teorią zachęt społecznych oraz teorią społecznego uczenia się¹⁹.

W warunkach odbywania kary pozbawienia wolności podejmowanie służby w AA może być utrudnione. Niemniej bardzo ważne jest to, aby łącznie do zakładów karnych i aresztów śledczych²⁰ angażowali osoby osadzone, uczestniczące w mityngach w zakładach karnych, do pełnienia służby w AA w więzieniach (np. poprzez samodzielne prowadzenie mityngów czy czytanie tekstów stałych AA, przypadających na dzień mityngu). Podjęcie służby w AA przez osadzonego może służyć SW jako ważna wskazówka, potwierdzająca duże zaangażowanie osoby uzależnionej w proces trzeźwienia.

¹⁹ J. Kelly, *Are societies paying unnecessarily for otherwise free lunch? Final musings on the research on Alcoholics Anonymous and its mechanisms of behavior change*, „Addiction” 2017, 112(6), s. 943-945.

²⁰ Grupa AA. *Gdzie wszystko się zaczyna. Jak funkcjonuje grupa. Jak zacząć*, red. Służby Światowe Anonimowych Alkoholików, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015, s. 28.

Dzięki tradycjom AA (tabela 4) wspólnota może realizować swoje cele, współpracować z otoczeniem społecznym i trwać w czasie (utrzymać swoją jedność)²¹. 12 tradycji AA powstało na podstawie doświadczeń własnych AA w Stanach Zjednoczonych w 1946 r. w kontaktach ze światem zewnętrznym (np. ośrodkami terapii uzależnień) oraz w działaniach samopomocowych z innymi alkoholikami.

Tabela 4. 12 tradycji AA

1. Nasze wspólne dobro powinno być najważniejsze; wyzdrowienie każdego z nas zależy bowiem od jedności Anonimowych Alkoholików.
2. Jedyńm i najwyższym autorytetem w naszej wspólnocie jest miłujący Bóg, jakkolwiek może się On wyrażać w sumieniu każdej grupy. Nasi przewodnicy są tylko zaufanymi sługami, oni nami nie rządzą.
3. Jedyńm warunkiem przynależności do AA jest pragnienie zaprzestania picia.
4. Każda grupa powinna być niezależna we wszystkich sprawach, z wyjątkiem tych, które dotyczą innych grup lub AA jako całości.
5. Każda grupa ma jeden główny cel: nieść posłanie alkoholikowi, który wciąż jeszcze cierpi.
6. Grupa AA nigdy nie powinna popierać, finansować ani używać nazwy AA jakimkolwiek przedsięwzięciom, ażeby problemy finansowe, majątkowe lub sprawy ambicjonalne nie odrywały nas od głównego celu.
7. Każda grupa AA powinna być samowystarczalna i nie powinna przyjmować dotacji z zewnątrz.
8. Działalność we wspólnocie AA powinna na zawsze pozostać honorowa; dopuszcza się jednak zatrudnianie niezbędnych pracowników w służbach AA.
9. Anonimowi Alkoholicy nie powinni nigdy stać się organizacją; dopuszcza się jednak tworzenie służb i komisji bezpośrednio odpowiedzialnych wobec tych, którym służą.
10. Anonimowi Alkoholicy nie zajmują stanowiska wobec problemów spoza ich wspólnoty, ażeby imię AA nigdy nie zostało uwikłane w publiczne polemiki.
11. Nasze oddziaływanie na zewnątrz opiera się na przyciąganiu, a nie na reklamowaniu, musimy zawsze zachować osobistą anonimowość wobec prasy, radia i filmu.
12. Anonimowość stanowi duchową podstawę wszystkich naszych tradycji, przypominając nam zawsze o pierwszeństwie zasad przed osobistymi ambicjami.

Źródło: <http://aa-pik-wielkabrytania.org.pl/pl/12-tradycji-aa> [dostęp: 27.09.2017].

²¹ *Dwanaście Kroków i 12 Tradycji*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2013, s. 129.

Jak twierdzą Anonimowi Alkoholicy, 12 tradycji jest pośrednim dowodem na to, że wspólnota nie jest idealna. Do trwania AA w czasie potrzebne jest poskromienie ambicji oraz nadmiernego ego poszczególnych członków AA. Poprzez podporządkowanie się tradycjom i wynikającym z nich regułom uczestnik ruchu AA uczy się szacunku w stosunku do ustalonych zasad. Jest to szczególnie istotne dla osób osadzonych, które mają skłonność do łamania obowiązującego prawa i zasad współżycia społecznego. Przestrzeganie tradycji AA pełni więc też rolę terapeutyczną i resocjalizacyjną. Nieprzestrzeganie tradycji AA ma przynieść całej wspólnocie oraz poszczególnym jej członkom negatywne konsekwencje. „Członek AA musi podporządkować się regułom (...). Jeśli zbyt daleko od tych zasad odejdzie, zostanie szybko i skutecznie ukarany, pogrąży się w nałóg i umiera”²².

Wymagające partnerstwo – współpraca Służby Więziennej ze wspólnotą Anonimowych Alkoholików

Współpraca AA z profesjonalistami, w tym z SW, odbywa się w ramach 5 tradycji AA. Wspólnota deleguje swojego przedstawiciela do pełnienia służby łącznika do zakładów karnych i aresztów śledczych. Zadaniem takiej osoby jest dostarczanie materiałów informacyjnych AA do zakładów karnych oraz organizowanie mityngów za ich murami. Łącznicy AA do zakładów karnych i aresztów śledczych nie są przypadkowymi ludźmi – zostali oddelegowani do tej służby przez innych członków AA jako wyraz zaufania wspólnoty wobec osób służebnych.

Warto podkreślić, że wciąż brakuje usystematyzowanych badań na temat opinii trzeźwiejących alkoholików o współpracy z SW. Z nieformalnych rozmów autora pracy z przedstawicielami AA wynika jednak, że trzeźwiejący alkoholicy, zaangażowani w niesienie posłania AA do zakładów karnych i aresztów śledczych, najczęściej skarżą się na długi okres oczekiwania przed bramami więzień. Przedstawiciele AA w ZK mogą mieć z kolei raczej nikłą świadomość wyzwań, wynikających z występowania subkultur więziennych (np. oczekują, że skazani będą trzymać się za ręce w trakcie mityngów za murami).

²² *Ibidem*, s. 130.

W myśl tradycji 6 i 10 wspólnota AA nie wypowiada się na temat profesjonalnych systemów terapeutycznych oraz metod resocjalizacji²³. Założenia programu AA nie stoją zatem w sprzeczności z profesjonalną psychoterapią uzależnienia. Wyrazem postawy paternalistycznej wobec AA ze strony profesjonalistów jest przekonanie, że w niektórych warunkach, np. w zakładach karnych i całodobowych oddziałach terapii uzależnień, wspólnota AA powinna skoncentrować się wyłącznie na rozważaniu kroków 1-3.

Z doświadczeń autora w kontaktach z przedstawicielami AA wynika również, że wśród członków wspólnoty istnieje pewna tendencja do tego, aby przerobienie Programu 12 kroków traktować pobieżnie, szybko i bezrefleksyjnie. Podobnie też ma się sprawa z czynieniem zadośćuczynienia za wyrządzone krzywdy. Nie oznacza to, że program AA nie działa, ale że wdrażany jest w życie przez osoby, które mogą mieć zróżnicowane poglądy na temat zdrowienia z uzależnienia. W ocenie działań poszczególnych jednostek w AA należy również pamiętać, że wspólnota ta nie składa się z ludzi idealnych. Jej członkami są osoby, u których zdiagnozowano zaburzenia zdrowia psychicznego w postaci zespołu uzależnienia od alkoholu, a choroba ta skutkuje różnymi problemami emocjonalnymi oraz poznawczymi. Z tego też względu informacje zwrotne od profesjonalistów w stosunku do AA są pożądane i cenne.

Działalność poszczególnych członków AA w zakładach karnych i aresztach śledczych wpisuje się w model społeczeństwa obywatelskiego i działania o charakterze wolontariatu²⁴. Wymóg zachowania anonimowości oraz nieangażowanie się wspólnoty AA w różne inicjatywy ogranicza możliwość szerokiego nagłośnienia wspólnych działań SW z AA na forum publicznym. Trzeba jednak pamiętać, że wychodzenie z nałogu i przezwyciężanie problemów w życiu bardzo rzadko jest procesem szybkim i spektakularnym. Dobrze się stało, że mityngi AA w zakładach karnych i aresztach śledczych są częścią życia więziennego w Polsce bez potrzeby nadmiernego rozgłaszania tematu na zewnątrz. W ten sposób wyraża się też szacunek SW wobec zasad wspólnoty AA.

²³ Grupa AA. *Gdzie wszystko się zaczyna. Jak funkcjonuje grupa. Jak zacząć*, red. Służby Światowe Anonimowych Alkoholików, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015, s. 43; *Anonimowi Alkoholicy*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000, s. XVI.

²⁴ <http://samopomoc.boris.org.pl/wp-content/uploads/sites/2/2012/03/samopomoc.2.pdf> [dostęp: 27.09.2017].

Bibliografia

- Anonimowi Alkoholicy*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000.
- Anonimowi Alkoholicy wkraczają w dojrzałość*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2000.
- Dwanaście Kroków i 12 Tradycji*, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2013.
- Grupa AA. Gdzie wszystko się zaczyna. Jak funkcjonuje grupa. Jak zacząć*, red. Służby Światowe Anonimowych Alkoholików, Fundacja Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce, Warszawa 2015.
- Humphreys K., i wsp., *Estimating the efficacy of Alcoholics Anonymous without self-selection bias: An instrumental variables re-analysis of randomized clinical trials*, „Alcohol Clin Exp Res” 2014, 38(11).
- Kaskutas L., *Alcoholics Anonymous effectiveness: Faith Meets Science*, „J Addict Dis” 2009, 28(2).
- Kelly J., *Are societies paying unnecessarily for otherwise free lunch? Final musings on the research on Alcoholics Anonymous and its mechanisms of behavior change*, „Addiction” 2017, 112(6).
- Kelly J., i wsp., *Can 12-step group participation strengthen and extend the benefits of adolescent addiction treatment? A prospective analysis*, „Drug Alcohol Depend” 2010, 110(1-2).
- Kelly J., i wsp., *Do drug-dependent patients attending Alcoholics Anonymous rather than Narcotic Anonymous do as well? A prospective Lagged, matching Analysis*, „Alcohol and Alcoholism” 2014, 49(6).
- Moos R., *Participation in treatment and Alcoholics Anonymous: a 16-year follow-up of initially untreated individuals*, „Journal of Clinical Psychology” 2006, 62(6).
- Wendt D., i wsp., *Predictors and outcomes of twelve-step sponsorship of stimulant users: secondary analyses of a multisite randomized clinical trial*, „JSAD” 2017, 78(2).

Źródła internetowe:

- <http://aa.org.pl/main/literatura.php?op=1>
- <http://aa24.pl/pl/12-krokow-aa/12-krokow-aa>
- <http://aa-pik-wielkabrytania.org.pl/pl/12-koncepcji>
- <http://aa-pik-wielkabrytania.org.pl/pl/12-tradycji-aa>
- <http://brok.edu.pl/wp-content/uploads/sites/4/2015/09/Ireneusz-Kaczmarczyk-Terapeutyczne-oddzia%C5%82ywania-Wsp%C3%B3lnoty-AA.pdf>

<http://samopomoc.boris.org.pl/wp-content/uploads/sites/2/2012/03/samopomoc.2.pdf>

<http://www.alko.opole.pl/alko2-25.html>

http://www.anonimowi-alkoholicy.org.pl/main/faq.php?cat_id=6

<http://www.swiatproblemow.pl/magiczne-slowo-%e2%88%92-sponsor/>